

مطالعه تطبیقی شرایط و مقررات حمایت حقوقی از طرح های صنعتی در ایران و امریکا

مهرگان قویدل، دکتر مرتضی اسدلو،

نظام حقوقی ایران با الهام از اسناد بین‌المللی همچون موافقت‌نامه تریپس و موافقت‌نامه لاهه، بر ثبت‌محور بودن و وجود شرایطی چون تازگی و اصالت تأکید دارد، نظام ایالات متحده با ساختاری منسجم‌تر، ضمن بهره‌گیری از اصول حقوق مالکیت صنعتی، فرآیند دقیق‌تری برای ارزیابی و حمایت از طرح‌های صنعتی در نظر گرفته است. در پایان، با توجه به چالش‌های موجود در نظام حمایت از طرح‌های صنعتی در ایران، پیشنهادهایی برای ارتقاء کارآمدی و تقویت نظام حقوقی داخلی ارائه می‌گردد.

مهرگان قویدل - ghavidel.mehregan@gmail.com
- کارشناس ارشد حقوق خصوصی
دکتر مرتضی اسدلو - asadlou.m@gmail.com
استادیار گروه حقوق خصوصی

مطالعه تطبیقی شرایط و مقررات حمایت حقوقی از طرح های صنعتی در ایران و امریکا

کلید واژه ها: حقوق مالکیت فکری، طرح‌های صنعتی، حمایت قانونی، ایران، آمریکا.

چکیده

طرح‌های صنعتی به عنوان جلوه‌ای از خلاقیت در عرصه تولیدات صنعتی و هنری، نقش مهمی در تمایز کالاها و افزایش ارزش اقتصادی آنها ایفا می‌کنند. حمایت حقوقی از این طرح‌ها، از یک سو مشوقی برای نوآوری و خلاقیت در فضای رقابتی بازار است و از سوی دیگر، ابزار مهمی برای جلوگیری از تقلید و بهره‌برداری غیرمجاز محسوب می‌شود. این مقاله با رویکردی تطبیقی و توصیفی-تحلیلی به بررسی شرایط حمایت از طرح‌های صنعتی در نظام حقوقی ایران و ایالات متحده آمریکا می‌پردازد و تلاش می‌کند با تحلیل مبانی قانونی، معیارهای ثبت، مدت حمایت و نهادهای متولی رسیدگی به اختلافات، شباهت‌ها و تفاوت‌های موجود میان این دو نظام را آشکار سازد. یافته‌ها نشان می‌دهد که در حالی که

حقوق انحصاری طراحی برای بهره‌برداری اقتصادی از آثار خلاقانه جزییات رویه‌ای و اجرایی، از جمله الزامات افشا، مهلت‌های تمدید و رویه‌های کنترل اصالت و نوآوری، در هر یک از این دو نظام تفاوت‌های قابل ملاحظه‌ای وجود دارد. این تفاوت‌ها، علاوه بر تأثیر بر رفتار تولیدکنندگان و طراحان صنعتی، می‌تواند منجر به تغییرات اساسی در سیاست‌گذاری‌های کلان فناوری، توسعه صنعتی و گرایش‌های بازار به سمت نوآوری‌های بصری شود.

مقدمه

در پرتو جهانی‌سازی استانداردهای حمایت از مالکیت فکری و شتاب بی‌سابقه نوآوری‌های بصری در بازارهای رقابتی، طراحی صنعتی به‌عنوان نقطه تلاقی خلاقیت هنری و منطق تولید انبوه برجسته شده است. این تحول، نیاز به بررسی تطبیقی سازوکارهای حقوقی حفاظت از طرح‌های صنعتی را آشکار می‌سازد: از یک سو، نظام «اختراع طراحی» در ایالات متحده با چارچوب مقرراتی شفاف و رویه‌های داوری مستقر، فضایی پویا برای نوآوری و رقابت فراهم می‌کند؛ و از سوی دیگر، ابزار ثبت رسمی طرح صنعتی در ایران با تأکید بر شروط «جدید بودن» و «اصالت»، در مسیر تکمیل تجربه قانونی خود تا قانون ۱۴۰۳ قرار دارد.

چنان‌که تجربه قانون‌گذاری هر دو کشور نشان می‌دهد، تفاوت در دامنه شمول حقوق انحصاری، فرایند اخذ و تمدید و مکانیزم‌های کنترل اصالت و نوآوری، نه صرفاً بازتاب‌دهنده تفاوت‌های نهادی است، بلکه جهت‌گیری‌های استراتژیک تولیدکنندگان را نیز دگرگون می‌کند. با این حال، مطالعات پیشین کمتر به تحلیل همزمان این دو نظام و اثر متقابل ساختارهای قانونی بر رفتار بازار پرداخته‌اند.

این پژوهش با رویکردی توصیفی-تحلیلی و با بهره‌گیری از روش تطبیقی و با داده‌های کتابخانه‌ای و منابع حقوقی معتبر، از جمله قوانین و آیین‌نامه‌های هردو کشور، در صدد ارائه تحلیلی تطبیقی از چارچوب‌های حقوقی حمایت از طرح صنعتی در آمریکا و ایران است. همچنین با مرور پیشینه تحقیق، روشن می‌شود که با وجود پژوهش‌های متعدد در زمینه طرح‌های صنعتی، پژوهشی در زمینه تطبیق قوانین این دو کشور با قانون اصلاحیه جدید ایران «۱۴۰۳» انجام نگرفته است. در سطح بین‌المللی نیز پژوهش‌ها عمدتاً کلی و فاقد تحلیل از تفاوت‌های اجرایی و نهادی میان این دو کشور است. بر این اساس، فقدان یک تحلیل تطبیقی جامع و انتقادی در راستای بهبود قوانین اجرایی ایران با به‌کارگیری از قوانین ایالات متحده به‌عنوان کشوری پیشرفته در این حوزه، برای انسجام بیشتر و پیشرفت عملی از حیث حمایت از طرح‌ها و طراحان در این راستا احساس می‌شود. امید است مقاله حاضر در این راستا کمک شایانی کرده باشد.

در بخش‌های بعدی، ابتدا به شرح مفاهیم کلیدی طرح صنعتی و استانداردهای «جدید بودن» و «اصالت» در هر دو نظام خواهیم پرداخت، سپس با

با وجود این تشابه‌های کلی در هدف یعنی تأمین

بررسی ابزارهای اجرایی ثبت و تمدید و مکانیزم‌های نظارتی و قضایی، تقارباتها و افتراق‌های بنیادین را نشان خواهیم داد. در پایان، با طرح پیشنهادهایی برای بهبود کارآمدی نظام‌های حمایتی، به راهکارهایی خواهیم پرداخت که می‌تواند همگام با روندهای بین‌المللی، ظرفیت‌های خلاقیت و نوآوری در صنعت طراحی را در ایران تقویت کند.

1- طرح صنعتی

طرح صنعتی به جنبه تزئینی یا زیباشناختی یک کالای کاربردی اطلاق می‌شود. این جنبه می‌تواند به شکل، نقش یا رنگ کالای مورد نظر بستگی داشته باشد. طرح باید دارای جذابیت بصری باشد و عملکرد مورد انتظار خود را به‌طور مؤثر انجام دهد. افزون بر این، باید قابلیت تولید به‌صورت صنعتی را داشته باشد؛ این ویژگی هدف اصلی طرح است و دلیلی است که به آن "صنعتی" گفته می‌شود. «WIPO, 2017, p. 5»
 «طراحی صنعتی نقش بسیار مهمی در موفقیت یک محصول دارد. محصولات با طراحی خوب می‌توانند تجربه کاربری را بهبود بخشند، رقابت‌پذیری بازار را افزایش دهند همچنین به تمایز محصولات در بازاری پر رقابت کمک می‌کند.

طراحی‌های صنعتی در طیف گسترده‌ای از محصولات صنعتی و صنایع دستی به کار می‌روند. آن‌ها به جنبه‌های تزئینی یا زیبایشناختی اشاره دارند، از جمله ترکیب‌های خطوط یا رنگ‌ها یا هر فرم سه‌بعدی که به یک محصول یا صنایع دستی ظاهر خاصی می‌بخشد. طراحی باید جذابیت زیبایشناختی داشته باشد.

طبق ماده 82 از قانون حمایت از طرح‌های صنعتی 1403 «هرگونه ترکیب خطوط یا رنگ‌ها یا هر دو، و همچنین هرگونه شکل سه‌بعدی با خطوط یا رنگ‌ها یا بدون آن‌ها، به‌گونه‌ای که چنین ترکیب یا شکل، به یک فرآورده صنعتی یا محصول صنایع دستی، شکلی ظاهری و بصری خاص ببخشد، طرح صنعتی محسوب می‌شود.»

از نظر قانونی، طراحی صنعتی به حقی اشاره دارد که در بسیاری از کشورها، بر اساس یک سیستم ثبت، برای حفاظت از ویژگی‌های اصلی، تزئینی و غیرعملکردی یک محصول که از فعالیت طراحی ناشی می‌شود، اعطا می‌شود. «Tarasenko, 2022, p. 3;»
 «Sari, Zulaika, & Devayanti, 2022, p. 5». جذابیت زیبایشناختی یکی از عوامل اصلی است که مصرف‌کنندگان را در انتخاب محصول تحت تأثیر قرار می‌دهد. جایی که عملکرد فنی یک محصول ارائه شده توسط تولیدکنندگان مختلف نسبتاً مشابه است، مصرف‌کنندگان انتخاب خود را بر اساس قیمت و جذابیت زیبایشناختی انجام خواهند داد. اهمیت حفاظت از مالکیت فکری برای اولین بار در کنوانسیون پاریس برای حمایت از مالکیت صنعتی «1883» و کنوانسیون برن برای حمایت از آثار ادبی و هنری «1886» به رسمیت شناخته شد. هر دو معاهده توسط سازمان جهانی مالکیت فکری اداره می‌شوند. «WIPO, 2004, p. 8; Bosworth, 1986, pp. 59-60»

طراحی‌های صنعتی به‌طور کلی اگر جدید یا اصیل باشند، می‌توانند تحت حفاظت قرار گیرند. ثبت طرح صنعتی از بهره‌برداری غیرمجاز از طرح محافظت می‌کند. این ثبت به مالک طرح حق انحصاری می‌دهد

MacCord, 2019, pp. « درخاست را افزایش دهد. » 62-63

که مواردی را که به طرح اعمال شده یا در آن مجسم شده است را تولید، وارد، فروش، اجاره یا پیشنهاد فروش دهد. « Doroshenko & Rabotiahova, 2021, » p. 30

این تغییرات نشان می‌دهد که سیاست‌های ثبت اختراع در آمریکا نه تنها بر مبنای حمایت حقوقی از نوآوری استوارند، بلکه با رویکردهای بازار و نیازهای تجاری و صنعتی نیز هماهنگ شده‌اند، به‌ویژه در زمینه اختراعات طراحی که چرخه عمر تجاری محصولات کوتاه است و سرعت ثبت و صدور گواهینامه اهمیت بالایی دارد.

طبق ماده ۱۶ قانون ۱۴۰۳: "مدت اعتبار ثبت طرح صنعتی، پنج سال از تاریخ تسلیم اظهارنامه می‌باشد. ثبت طرح صنعتی را می‌توان برای دو دوره پنج‌ساله متوالی تمدید کرد. در صورت تمدید، اعتبار ثبت طرح صنعتی از تاریخ انقضای دوره قبلی محاسبه می‌شود. بنابراین مدت حمایت همانند قانون پیشین می‌باشد.

1-1- حمایت حقوقی از طرح‌های صنعتی در ایران

در نظام حقوقی ایران، حمایت از طرح‌های صنعتی مستلزم رعایت مجموعه‌ای از شرایط ماهوی و شکلی است که در قانون حمایت از طرح‌های صنعتی مصوب ۱۴۰۳ به تفصیل بیان شده‌اند. این شرایط به منظور تضمین اصالت، نوآوری و انطباق طرح با موازین قانونی و اخلاقی تدوین شده‌اند. شرایط ماهوی حمایت از طرح‌های صنعتی شامل جدید بودن « نوآوری »، اصیل بودن، عدم تعارض با نظم عمومی و اخلاق حسنه و عدم انحصار عملکرد فنی به معنای اینکه طرح‌هایی که صرفاً به دلیل عملکرد فنی محصول ایجاد شده‌اند و فاقد جنبه‌های تزئینی یا زیبایی‌شناسی هستند، مشمول حمایت طرح صنعتی نمی‌شوند. « قانون حمایت از مالکیت صنعتی، ۱۴۰۳، ماده ۸۴؛ جعفرزاده، نورعلی، ۱۴۰۲، ص. ۳۳۲ » این شرایط که مشابهت زیادی با شرایط حمایت از طرح‌های صنعتی در آمریکا را دارند نشان دهنده همسو بودن مقررات حمایت در هر دو کشور است.

از سال ۲۰۱۳، با اجرای قانون « AIA »، سیستم ثبت اختراع در ایالات متحده از رویکرد «اولین مخترع» به سیستم «اولین متقاضی» تغییر یافت. بر اساس این تغییر، حق ثبت اختراع دیگر به فردی که ابتدا ایده را خلق کرده تعلق ندارد، بلکه به اولین فردی اختصاص می‌یابد که درخواست ثبت اختراع خود را ارائه کرده است. «²» « Holbrook, 2016, p. 133 »

این اصلاح، همسو با استانداردهای بین‌المللی و کنوانسیون‌های مالکیت فکری، فرآیند ثبت بین‌المللی اختراعات را ساده‌تر و شفاف‌تر کرده است. در حوزه اختراعات طراحی، آثار حاصل از درخواست‌های ثبت شده پس از تاریخ ۱۳ می ۲۰۱۵ به مدت ۱۵ سال از تاریخ صدور گواهینامه مورد حمایت قرار می‌گیرند. با این حال، مدت زمان تقریبی لازم برای کسب گواهینامه ثبت اختراع حدود ۱۵ ماه است که در صنایع دارای نوآوری سریع یا چرخه‌های کوتاه توسعه محصول، می‌تواند ارزش اقتصادی اختراعات طراحی را کاهش دهد و اهمیت زمان‌بندی صحیح ارائه

استراتژی بازاریابی را فراهم می‌کنند. این سازوکارها، طرح صنعتی را از یک حق صرفاً ثبت‌شده به دارایی اقتصادی و ابزاری راهبردی برای رقابت در بازار تبدیل می‌کنند.

بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران، امام خمینی، حق مالکیت فکری را ذاتاً غیرقانونی می‌دانست، زیرا به نظر ایشان، دانش برای همه انسان‌ها است و قیمت‌گذاری آن موجب محرومیت دیگران از کسب دانش می‌شود. « خمینی واقف، ۱۳۶۶ ». در مقابل، آیت‌الله مکارم شیرازی، یکی از مراجع بزرگ شیعه معتقد است که حق تألیف و پتنت اختراع و موارد مشابه، همه حقوق قانونی و مشروع هستند و اسلام به آن‌ها احترام می‌گذارد بنابراین، پذیرش چنین حقوقی مغایر با اسلام نیست. می‌توان نتیجه گرفت که آنچه مانع از پیوستن کامل ایران به کنوانسیون‌های جهانی می‌شود، ابهامات در مورد درک فقهی مشروعیت است. با این حال، به نظر می‌رسد که این ابهامات به سرعت در حال رفع شدن هستند و ایران در حال آماده شدن برای همفکری با معاهدات و کنوانسیون‌های بین‌المللی است. « Pirhaji, Khodapanahandeh, & Rafiei, 2013, p. 285 »

2-1 مقررات حقوقی حمایت از طرح‌های صنعتی در امریکا

در ایالات متحده، حفاظت از طراحی صنعتی از طریق حق چاپ، ظاهر تجاری و اختراعات طراحی انجام می‌شود. از بین این سه مورد، ظاهر تجاری و اختراعات طراحی بیشترین محافظت را ارائه می‌دهند. « Crouch, 2010, pp. 5-7 »³

قانون حمایت از مالکیت صنعتی مصوب ۱۴۰۳ نقطه عطفی در حمایت از طرح‌های صنعتی در ایران به شمار می‌رود. در حالی که قانون پیشین ۱۳۸۶ امکان ثبت طرح صنعتی را فراهم می‌کرد، محدودیت در ضمانت اجراها، ابزارهای بازدارنده و سازوکارهای فوری، کارآمدی حمایت را کاهش می‌داد. قانون جدید با تعریف دقیق دامنه و مرزهای حمایت، اقدامات موقتی و مرزی و تقویت نظام جبران خسارت، این خلأها را هدف قرار داده است.

قطعات وابسته و لوازم یدکی از شمول حمایت طرح صنعتی خارج شده‌اند « ماده ۸۳ بند ۷ » تا از انحصار خدمات پس از فروش جلوگیری شود و طراحان به تمرکز بر اجزای تمایزبخش محصول و معماری طراحی یکپارچه هدایت شوند. امکان صدور دستور موقت و توقیف فوری کالاهای ناقص، از جمله در گمرک، واکنش سریع و هماهنگ با چرخه بازار را میسر می‌سازد « مواد ۷۰ تا ۷۳ ».

نظام جبران خسارت ارتقا یافته و دادگاه می‌تواند سود بالقوه‌ای را که مالک طرح به دلیل نقض از دست داده، مبنای حکم قرار دهد « ماده ۷۲ »، بنابراین نقض طرح صنعتی به اقدامی پرهزینه و بازدارنده تبدیل می‌شود. هیأت رسیدگی به اختلافات ثبت مالکیت صنعتی « ماده ۲۳ » پیش از ورود به دادگاه عمومی، ایرادات اصالت و وحدت طرح را بررسی می‌کند تا زمان و هزینه رسیدگی کاهش یابد.

ابزارهای مدیریتی ثبت، شامل درج چند طرح مرتبط در یک اظهارنامه « ماده ۸۷ » و تعویق انتشار تا دوازده ماه « ماده ۹۰ »، اکنون شفاف و کنترل‌پذیر هستند و امکان مدیریت «زبان طراحی» و هماهنگی افشای عمومی با

171: "هر کسی که هر طرح جدید، اصیل و تزئینی برای یک محصول تولیدی اختراع کند، ممکن است حق اختراع برای آن دریافت کند، مشروط بر شرایط و الزامات این عنوان."

172: "مقررات این بخش که مربوط به ثبت اختراعات است، به ثبت اختراعات مربوط به طرح‌ها نیز اعمال می‌شود، مگر در مواردی که خلاف آن تصریح شده باشد"

173: "اختراعات برای طرح‌ها باید به مدت 15 سال از تاریخ صدور اعطا شوند."

289: "هر کسی که در طول مدت اعتبار یک حق اختراع برای یک طراحی، بدون مجوز مالک، طرح اختراع شده یا هر تقلید رنگی از آن را به هر محصول تولیدی اعمال کند به منظور فروش، یا هر محصول تولیدی را به فروش بگذارد یا برای فروش به نمایش بگذارد که به آن طرح یا تقلید رنگی از آن اعمال شده باشد، مسئول تمام سود خالص آن به مالک خواهد بود، اما نه کمتر از 250 دلار، قابل دریافت در هر دادگاه منطقه‌ای ایالات متحده که صلاحیت طرفین را داشته باشد."

همان‌طور که در عنوان 35 کد ایالات متحده آمده است، یک اختراع طراحی تنها جنبه‌های بصری طراحی یک محصول را محافظت می‌کند، نه عملکرد آن. به عنوان مثال، طراحی‌ها می‌توانند محصولات مختلفی از دستگاه‌های الکترونیکی مصرفی تا لباس، لوازم جانبی مد، خودروها و قطعات تولیدی تا بسته‌بندی محصولات را محافظت کنند. اختراعات طراحی همچنین می‌توانند برای محافظت از تصاویر گرافیکی و انیمیشن‌های روی

قانون علامت تجاری از طراحی از طریق ظاهر تجاری محافظت می‌کند. دادگاه عالی ایالات متحده در سال 1992 اعلام کرد که ظاهر تجاری واجد شرایط حفاظت از علامت تجاری است و در سال 2000 آن را به دو دسته تقسیم کرد: طراحی محصول و بسته‌بندی محصول. برای اینکه طراحی محصول واجد شرایط حفاظت از علامت تجاری باشد، باید تمایز کسب کند. یک علامت باید از نظر منبع محصول متمایز باشد یا می‌تواند به طور ذاتی متمایز باشد یا از طریق شناخت مصرف‌کننده تمایز کسب کند. « Janis & Dinwoodie, 2010, pp. 112-114 »

در اواسط قرن نوزدهم، تولیدکنندگان اجاق‌های چدنی به کنگره شکایت کردند که به دلیل نداشتن حفاظت قانونی برای طرح‌هایشان، رقبا به طور ویرانگری طرح‌هایشان را کپی می‌کنند. پیشرفت‌های اخیر در تکنیک‌های قالب‌گیری به تولیدکنندگان این امکان را داده بود که عناصر تزئینی به اجاق‌های چدنی خود اضافه کنند که منجر به فروش بیشتر محصولاتشان شد. به گفته تولیدکنندگان، کپی‌های رقبا ارزش فروش محصولاتشان را محدود می‌کرد. هنری السورث، کمیسر اختراعات در آن زمان، کنگره را ترغیب کرد که قانون اختراعات 1842 را برای ایجاد حقوق طراحی و فراهم کردن مشوق‌های مالی لازم برای افزایش خروجی و کیفیت طراحی تولیدکنندگان تصویب برساند. « Groft, 2005, pp. 19-21 »

حفاظت از اختراعات کاربردی بر اساس همین مشوق‌ها ایجاد شده است، که دلیل دیگری برای قرار دادن حفاظت از طراحی صنعتی تحت یک رژیم اختراع است. اختراعات طراحی بر اساس بخش‌های 171، 172، 173 و 289 از عنوان 35 کد ایالات متحده تنظیم شده اند. « U.S.C. § 35 289, 171-173 ». به شرح زیر است:

صفحه « مانند رابط‌های کاربری گرافیکی » استفاده شوند. اساساً، اختراعات طراحی ممکن است برای محافظت از طراحی‌های تقریباً هر نوع محصول تولیدی استفاده شوند، به شرط اینکه تمامی مقررات قانونی ذکر شده، رعایت شوند. « Fryer, 1988, p. 828 »

یک طرح باید ویژگی‌های زیر را برای حمایت قانونی داشته باشد:

3- اصالت «4»

مفهوم اصالت تعریفی دشوار و پیچیده دارد، اما همچنان به عنوان حداقل معیار جهانی برای حمایت از یک اثر شناخته می‌شود.

در ایران اصیل به معنای این است که طرح به طور مستقل توسط طراح ایجاد شده باشد و نسخه برداری یا تقلید از طرح‌های موجود نباشد.

در نظام حقوقی ایالات متحده، شرط اصالت، اساس حمایت کپی‌رایت است. مطابق ماده ۱۰۲ « a » از قانون کپی‌رایت آمریکا « Title 17 U.S. Code » : حمایت کپی‌رایت مطابق این عنوان شامل آثار اصیل مؤلف می‌شود که در یک قالب عینی تثبیت شده باشند. «5»

دیوان عالی آمریکا در پرونده مشهور تفسیر روشنی از این ماده ارائه کرد و اعلام نمود که: اثر باید مستقل توسط مؤلف خلق شده باشد و کپی صرف نباشد و دست‌کم

حداقلی از خلاقیت در آن وجود داشته باشد. « Pessach, 6 » « 2002, pp. 20-22 »

بنابراین، در حقوق آمریکا «اصالت» نه به معنای نو بودن مطلق، بلکه به معنای خلق مستقل همراه با حداقل خلاقیت انسانی است؛ معیاری ساده که هم از آثار تکراری و مکانیکی جلوگیری می‌کند و هم امکان حمایت گسترده از خلاقیت‌های فردی را فراهم می‌آورد.

هر اثری که بخواهد برای حداقل ۵۰ سال پس از درگذشت پدیدآورنده « یا ۷۰ سال در تعداد فزاینده‌ای از حوزه‌های قضایی از جمله اتحادیه اروپا، ایالات متحده و استرالیا » تحت حمایت کپی‌رایت قرار گیرد، باید این آستانه را پشت سر بگذارد. در بیشتر نظام‌های حقوقی، اصالت مستلزم وجود نوعی از شخصیت خلاق مؤلف است، هرچند که حداقل باید ثابت شود که اثر کپی نشده و از سوی خود مؤلف پدید آمده است. با این حال، استاندارد یکسان برای تعیین این "شخصیت مؤلف" در سطح جهانی پذیرفته نشده است. « Craig, 2006, pp. 12-14 »

نظام‌های کپی‌رایت بریتانیا، ایالات متحده، فرانسه و آلمان، از دیرباز آستانه‌ای پایین برای اصالت در نظر گرفته‌اند تا دامنه حمایت از آثار را حتی به آثار دارای خلاقیت اندک و ارزش تألیفی پایین نیز گسترش دهند. تاریخچه نظام کپی‌رایت آنگلو-آمریکایی نشان می‌دهد که آثاری با حداقل میزان خلاقیت یا شخصیت مؤلف می‌توانند به راحتی تحت حمایت قرار گیرند. « Pessach, 7 » « 2002, pp. 22-24 »

کردن دارد، ارزش ترویج نیز دارد. " نظرات قاضی پیرامون دوگانگی ایده-بیان نیز جالب است: "کلمه "اصیل" در اینجا به این معنا نیست که اثر باید بیان‌گر فکر اصیل یا ابتکاری باشد. قوانین کپی‌رایت به اصالت ایده‌ها مربوط نیستند، بلکه به بیان فکر مربوط هستند، و در مورد "اثر ادبی"، به بیان فکر در چاپ یا نوشتار مربوط است." « Kellogg, 2011, pp. 4-5

یک اظهار نظر اخیرتر در مورد این اصل از سوی دیوان عالی انگلستان در پرونده مطرح شد، جایی که دادگاه از پذیرش کامل دوگانگی ایده- بیان خودداری کرد « Mohapatra, 2020, pp. 9450-9452. در مجموع، این اصل به تفکیک بین "ایده‌ها" و "بیان‌های ایده‌ها" اشاره دارد، به طوری که تنها بیان‌های خاص و اصیل ایده‌ها تحت حمایت کپی‌رایت قرار می‌گیرند و خود ایده‌ها یا مفاهیم صرف نمی‌توانند مشمول حمایت شوند. « 10»

این اصل در قوانین ملی فرانسه، آلمان و ایالات متحده نیز پذیرفته شده است. در فرانسه، این اصل به عنوان یک قاعده حقوقی پذیرفته شده است که ایده‌ها، روش‌ها، فرآیندها یا تکنیک‌ها تحت حمایت کپی‌رایت قرار نمی‌گیرند، زیرا چنین موضوعاتی متعلق به میراث مشترک بشریت هستند، نوعی "صندوق فرهنگی، فضایی و حافظه‌ای که برای همه آزاد است." « Agnihotri, 2013, pp. 137-139» اصل عدم اعطای حمایت به ایده‌ها یا آثار معمولی بیشتر با این واقعیت تقویت می‌شود که تنها آثار فکری می‌توانند مشمول حمایت کپی‌رایت شوند. با وجود این قاعده قانونی، در فرانسه، حمایت کپی‌رایت به اثر هنری کریستو اعطا شد که شامل پوشاندن پل پونت نو در پاریس با استفاده از بوم و طناب بود. این حمایت کپی‌رایت به طور محدود اعمال شد، به طوری که مؤلف نمی‌توانست از آثار دیگر با استفاده از همان سبک بسته‌بندی « پوشش » ممانعت کند. « Treguier & Van

قانون کپی‌رایت فرانسه تصریح می‌کند که تمامی "آثار فکری، بدون در نظر گرفتن نوع، شکل بیان، ارزش یا هدف آن‌ها" تحت حمایت قرار می‌گیرند. با این حال، این قانون به طور صریح به اصالت اشاره نکرده است، اما رویه قضایی فرانسه مقرر می‌دارد که یک اثر باید اصیل باشد تا بتواند از حمایت کپی‌رایت برخوردار شود. در این چارچوب، عدم کپی بودن اثر ضرورت مطلق ندارد، اما می‌تواند عاملی در جهت اثبات فردیت یا شخصیت مؤلف در اثر باشد. « Stamatoudi, 2017, pp. 57-58» نگرانی اصلی دادگاه‌های فرانسه در تعیین اصالت یک اثر این است که بررسی کنند آیا اثر، "مهر شخصیت مؤلف" را در خود دارد یا نه؛ این امر بدون توجه به ژانر، شکل بیان، ارزش یا هدف اثر بررسی می‌شود، اما میزان آزادی خلاقانه مؤلف در فرآیند خلق اثر نیز مورد توجه قرار می‌گیرد. « Petri, 2013, pp. 3-5»⁸

اصل "ایده-بیان" در قوانین مختلف کشورهای مختلف به شیوه‌های گوناگونی بیان شده است و از اواخر دهه ۱۹۹۰ به یک اصل جهانی پذیرفته شده تبدیل شده که در موافقت‌نامه تریپس و موافقت‌نامه کپی‌رایت وایپو گنجانده شده است. فرمول‌بندی این اصل در موافقت‌نامه تریپس به صورت زیر آمده است: « 9»

"حمایت کپی‌رایت باید شامل بیان‌ها باشد و نه ایده‌ها، فرآیندها، روش‌های اجرایی یا مفاهیم ریاضی به طور خاص." « Agnihotri, 2013, pp. 137-138»

درک و اعمال این قاعده دشوار است و تقریباً غیرممکن است که به طور منطقی و بی‌طرفانه آن را اجرا کرد. یکی از نظریات قدیمی در خصوص این قاعده از سوی قاضی پیترسون بیان شده است که گفته: "آنچه که ارزش کپی

«11» «Caenegem, 2019, pp. 117-118»

برای اینکه قابل ثبت باشد، باید جدید باشد. این بدان معناست که طرح مورد نظر نباید پیش‌تر در هیچ‌جای جهان افشا شده باشد. اگر طرح شما قبلاً در مقالات، کتاب‌ها، پایگاه‌های داده، محصولات تجاری یا هر منبع دیگری منتشر یا استفاده شده باشد، دیگر جدید محسوب نمی‌شود و قابل ثبت نخواهد بود. مطابق ماده ۶ دستورالعمل طراحی اتحادیه اروپا « Directive 98/71/EC » و ماده ۷ مقررات طراحی جامعه، یک استثنا وجود دارد: اگر طرح قبلاً منتشر شده باشد، ولی «به‌طور معقولی قابل دسترس برای متخصصان حوزه مربوطه در اتحادیه اروپا، نبوده» آن انتشار، به شرط نوآوری آسیب نمی‌زند. اگر شما طرحی برای یک صندلی جدید ارائه دهید، اما پیش‌تر همان طرح در یک نمایشگاه بین‌المللی یا در یک مجله طراحی منتشر شده باشد، طرح شما جدید نیست و نمی‌تواند ثبت شود. در برخی سیستم‌ها، اگر افشای طرح توسط خود مخترع و در بازه زمانی کوتاهی « معمولاً ۶ تا ۱۲ ماه » قبل از ثبت انجام شده باشد، ممکن است هنوز جدید محسوب شود. این قاعده به عنوان حق تقدم شناخته می‌شود. «13»

هیئت فنی تجدید نظر دفتر ثبت اختراع اروپا حکم داده است که «مفهوم جدید بودن نباید به گونه‌ای محدود تفسیر شود که تنها مواردی که قبلاً به همان عبارت توصیف شده‌اند، مانع آن محسوب شوند. روش‌های بسیاری برای توصیف یک ماده وجود دارد.» علاوه بر این، این هیئت بعداً دریافت که لزوماً اینطور نیست که برای از بین بردن جدید بودن، «همه ویژگی‌های فنی ترکیب شده در اختراع ادعا شده باید به عموم منتقل شده یا برای بازرسی عمومی باز شده باشند.» مدت‌هاست که پذیرفته شده است اطلاعات افشا شده توسط یک محصول به اطلاعاتی که بلافاصله از مشاهده محصول آشکار می‌شود محدود نمی‌شود. مهم‌تر اینکه، اطلاعات در دسترس عموم شامل اطلاعاتی نیز می‌شود که یک فرد متخصص می‌تواند از طریق تحلیل یا بررسی محصول به دست آورد.

این مثال نشان می‌دهد که باوجود پذیرش اصل ایده- بیان، گاهی استثنائاتی در اعمال این قاعده وجود دارد، به‌ویژه در زمینه هنرهای زیبا و پروژه‌های خاص که می‌توانند نوعی خلاقیت و اصالت را در قالب اجرایی و بیانی خاص نشان دهند.

در نظام حقوقی ایران، معیار اصالت در حوزه حقوق مؤلف «کپی‌رایت» مورد توجه قرار گرفته است. به‌عنوان مثال، در ماده ۲ قانون حمایت حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان، شرط اصالت برای حمایت از آثار ادبی و هنری ذکر شده است. اصالت به این معناست که اثر باید نتیجه خلاقیت و ابتکار شخص پدیدآورنده باشد و از تقلید یا کپی‌برداری از آثار دیگران پرهیز شود. به‌عبارت دیگر، اثر باید نشان‌دهنده شخصیت و دیدگاه منحصربه‌فرد خالق خود باشد. با این حال، در تبیین مفهوم و تعیین ملاک‌های اصالت، اتفاق نظر کاملی وجود ندارد. برخی معتقدند که اصالت به معنای بدیع بودن و نوآوری در اثر است، در حالی که برخی دیگر آن را به‌عنوان تجلی شخصیت پدیدآورنده در اثر می‌دانند. «زجاجی، ا. «۱۳۸۰»

4- نوآوری «جدید بودن» «12»

نوآوری به این معناست که طرح شما باید گام ابتکاری داشته باشد. یعنی نباید تنها یک تغییر کوچک یا واضح نسبت به طرح‌های موجود باشد. طرح شما باید به اندازه‌ای خلاقانه باشد که برای یک فرد متخصص در آن زمینه، غیربديهی و غیرمنتظره به نظر برسد. یک طرح

خیر. تحت هر دو روش، اگر ظاهر طرح جدید همانند آثار پیشین بود و یک ناظر معمولی آن را یکسان می‌دید، طراحی نوآورانه نبود و پتنت طراحی صادر نمی‌شد. از این توضیح ساده درباره استاندارد غیر بدیهی بودن پتنت‌های طراحی، مشخص است که قطعیت کمی در اعتبار پتنت‌های طراحی وجود داشت. حتی زمانی که اداره ثبت پتنت، پتنت طراحی را صادر می‌کرد و اعتبار آن را مسلم می‌دانست، دادگاه‌ها دیدگاه‌های متفاوتی درباره نحوه اعمال استاندارد غیر بدیهی بودن داشتند. سادگی موضوع و تمایل قاضی برای تصمیم‌گیری، بدون اتکا به کارشناسان، باعث شده بود که تعیین غیر بدیهی بودن نامطمئن و غیرقابل پیش‌بینی باشد. تحلیل عدم قطعیت بودن در طراحی صنعتی به مراتب دارای عدم قطعیت بیشتری است. تنها راه تشخیص اینکه آیا یک طراحی غیر بدیهی است یا خیر، این است که ببینیم کارشناسان درباره آن توافق دارند یا نه. در نهایت، با کمک طراحان ظاهری، قاضی باید پاسخ حقوقی این سوال را بدهد که آیا طراحی غیر بدیهی است یا خیر. این عدم پیش‌بینی باعث می‌شود پتنت طراحی برای بسیاری از صنایع کمتر جذاب باشد. « Szarenski, 2009, p. 6 »

در نظام پتنت آمریکا، «غیر بدیهی بودن» شرطی است که در بخش 103 قانون پتنت ایالات متحده « U.S.C. 35 §103 » آمده. طبق این ماده، اختراع یا طراحی زمانی قابل ثبت است که برای فردی با مهارت عادی در آن حوزه در زمان ثبت، بدیهی یا آشکار نباشد. « 16 »

در ابتدا « قرن ۱۹ » بعضی دادگاه‌ها همان معیار غیر بدیهی بودن را که برای اختراعات کاربردی استفاده می‌شد، به پتنت‌های طراحی هم تسری می‌دادند. یعنی می‌گفتند یک طراحی باید نه فقط جدید، بلکه «غیر بدیهی» هم باشد. و بنابراین امروز در آمریکا، یک طرح صنعتی باید سه شرط اصلی داشته باشد: جدید بودن - U.S.C. §102 35

با این حال، برای اثبات عدم جدید بودن، یک فرد متخصص در آن زمینه باید بتواند ترکیب یا ساختار داخلی محصول را کشف کرده و آن را بدون «زحمت غیرمعمول» بازتولید کند. « Weaver, Perakis, & Riolo, 1993, pp. 81-84 »

در مورد استفاده عملی از یک طرح، ضرورتی ندارد که حتماً شخصی غیر از مالک آن را مورد استفاده قرار داده باشد تا وصف تازگی از بین برود؛ بلکه اگر خود مالک نیز پیش از تاریخ تقاضا اختراع را مورد استفاده قرار داده باشد و شرایط تازگی را از بین برده باشد، اختراع فاقد وصف جدید بودن محسوب می‌شود. « Merges, 2012, pp. 5-6 »

منظور از جدید بودن این است که از طریق انتشار به‌طور محسوس یا از طریق استفاده به هر نحو دیگر قبل از تاریخ تسلیم اظهارنامه یا حسب‌مورد قبل از حق‌تقدم اظهارنامه برای ثبت در هیچ نقطه‌ای از جهان برای عموم فاش نشده باشد بدین‌ترتیب، معیاری که در ماده ۲۱ قانون سابق « مصوب ۱۳۸۶ » درباره جدید بودن طرح صنعتی مطرح بود، در قانون جدید در قالب ماده 84 و تبصره آن با همان دامنه و شروط حفظ شده است.

5- غیربدیهی بودن « 15 »

معیار غیر بدیهی بودن، دچار تحولات قابل توجهی شده است. برای سال‌ها، دادگاه‌ها در نحوه ارزیابی این معیار اختلاف نظر داشتند. محور اصلی اختلاف این بود که آیا باید طراحی‌ها از دید یک فرد معمولی یا یک طراح معمولی ارزیابی شوند تا مشخص شود طراحی، غیر بدیهی است یا

غیر بدیهی بودن - U.S.C. §103 35، تزئینی بودن - 35 U.S.C. §171.

نهایتاً در سال ۱۹۰۲ قانون پتنت طراحی اصلاح شد و کلمه تزئینی به عنوان یک شرط اضافه گردید و این قید تا قانون فعلی نیز باقی مانده است. « Menell & Corren, 2020, p. 22 » دادگاه‌ها تلاش کرده‌اند تا مشخص کنند چه ویژگی‌هایی در یک طراحی باید وجود داشته باشد تا شرط تزئینی بودن آن تأمین شود. «غیر بدیهی بودن» هنوز هم بخشی از شرایط ثبت ثبت طرح در آمریکا است «طبق §103 ». اما علاوه بر آن، شرط خاص «تزئینی بودن» هم از سال ۱۹۰۲ اضافه شده تا روشن شود که طراحی صرفاً برای زیبایی و ظاهر محصول باید قابل ثبت باشد، نه برای عملکرد آن. « Pierce, 2010, p. 540 »

یکی از روش‌های تشخیص اینکه آیا یک طراحی «تزئینی» است، این است که بررسی شود آیا تلاشی برای ایجاد ظاهر محصولی خوشایندتر صورت گرفته است یا خیر. « Saidman, 2017, p. 1478 » یک تلاش هنری، حتی اگر به نظر بعضی موفق نباشد، طراحی‌ای قابل حمایت و تزئینی ایجاد می‌کند. بسیاری از محصولات به این نوع توسعه طراحی نیاز دارند و این طراحی باید به عنوان تزئینی در نظر گرفته شود. اما اگر هیچ تلاشی برای بهبود ظاهر محصول به شکل سازمان‌یافته انجام نشده باشد، این وضعیت منجر به ضرورت بررسی موضوع از منظر دیگری می‌شود؛ پرسیدن این سوال که آیا طراحی محصول، زمانی که محافظت شود، مانع استفاده دیگران از ظاهری می‌شود که برای رقابت در بازار به دلایل کاربردی « نه صرفاً ظاهر » ضروری است یا خیر. ممکن است طراحی منجر به عملکرد بهتر، کارایی بیشتر یا کاهش هزینه تولید شود، برای مثال. اگر دستگاه‌های دیگری وجود داشته باشند که بتوانند با عملکرد کاربردی مشابه و ظاهری متفاوت به طور مؤثر رقابت کنند، آنگاه موضوع

محافظت‌شده مشکل رقابتی ایجاد نمی‌کند و طراحی تزئینی تلقی شده و حفاظت از آن مناسب است. اگر یک چراغ قوه طراحی کنید که تنها تفاوت آن با چراغ‌قوه‌های موجود، تغییر رنگ بدنه آن باشد، این اختراع بدیهی محسوب می‌شود. اما اگر چراغ قوه شما دارای فناوری جدیدی باشد که انرژی را از حرکت کاربر تأمین کند، غیربدیهی است. « Saidman, 2017, pp. 1482-1483 »

6- تفاوت و شباهت‌های حمایت از طرح‌های صنعتی بین ایران و ایالات متحده آمریکا

از منظر چارچوب قانونی قانون حمایت از مالکیت صنعتی مصوب ۱۴۰۳، چارچوبی جامع برای حمایت از اختراعات، طرح‌های صنعتی، علائم تجاری و سایر مصادیق مالکیت صنعتی در ایران فراهم کرده است.

نخست، اختراعات در صورت دارا بودن ویژگی‌هایی چون جدید بودن، گام ابتکاری و قابلیت کاربرد صنعتی، مورد حمایت قرار می‌گیرند. حقوق انحصاری بهره‌برداری تنها پس از ثبت معتبر اعطا شده و شامل انتقال حقوق مادی، اعطای مجوز بهره‌برداری، و حق تقدم کنوانسیون پاریس می‌گردد. حقوق معنوی نیز همواره برای مخترع محفوظ و غیرقابل انتقال است.

دوم، طرح‌های صنعتی به عنوان جلوه‌های ظاهری و زیبایی‌شناختی محصولات در صورت تازگی و اصالت حمایت می‌شوند. دارنده طرح حق جلوگیری از تولید، فروش یا واردات غیرمجاز طرح‌های مشابه را دارد

دیوان عالی آمریکا تثبیت شده است. « Juo, 2009, pp. 2-3 » همچنین، حفاظت از جلوه‌های تجاری تحت قانون علائم تجاری آمریکا نیز وجود دارد که بر ظاهر بصری و بسته‌بندی محصولات تمرکز دارد. « 17 »

در مقایسه، قوانین ایران در زمینه حفاظت از طرح‌های صنعتی در مقایسه با آمریکا کمتر توسعه‌یافته است و با وجود تلاش‌ها برای بهبود، همچنان با خلأهای قانونی و ضعف در اجرای مؤثر مواجه است.

از منظر اقتصادی، در ایران، قانون حمایت از مالکیت صنعتی مصوب ۱۴۰۳ چارچوب اصلی حفاظت از طرح‌های صنعتی را فراهم کرده است. این قانون با هدف ایجاد انگیزه برای نوآوران داخلی و جلوگیری از تقلید غیرمنصفانه، مدت حمایت از طرح صنعتی را تا ۱۵ سال تعیین کرده است. این حمایت، طراح را از نظر ساخت، عرضه، فروش و واردات دارای حق انحصاری می‌سازد.

نگاه اقتصادی قانون‌گذار در ایران بر حمایت از صنایع کوچک و متوسط، تولیدکنندگان داخلی و ترویج نوآوری‌های ظاهری متمرکز است. سیاست‌هایی چون هزینه پایین ثبت و معافیت برای شرکت‌های دانش‌بنیان نیز با هدف تشویق فعالان اقتصادی طراحی شده‌اند. « رحمتی، م. « ۱۴۰۲ » .

با وجود این، به دلیل عدم عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی و موافقت‌نامه تریپس، چارچوب حقوقی ایران بیشتر بر کنوانسیون پاریس تکیه دارد و در

سوم، علائم تجاری و نشانه‌های جغرافیایی پس از ثبت از حمایت قانونی برخوردار شده و سوءاستفاده یا ثبت گمراه‌کننده آن‌ها ممنوع است « مانند زعفران قائنات یا فرش تبریز » .

چهارم، قانون ۱۴۰۳ برای نخستین بار نمونه شیء مصرفی را به عنوان نوعی طراحی فنی مستقل وارد نظام ثبت کرده و حمایت از طراحی را فراتر از اختراعات و طرح‌های صنعتی گسترش داده است.

از نظر ضمانت اجرا، قانون علاوه بر ضمانت‌های مدنی مانند توقیف کالا و جبران خسارت، ضمانت اجرای کیفری را نیز برای نقض عمدی در نظر گرفته است. همچنین، تشکیل مجتمع قضایی ویژه، هیأت رسیدگی به اختلافات، و زیرساخت‌های الکترونیکی، از ابزارهای اجرای قانون هستند. مشوق‌هایی چون معافیت ثبت برای شرکت‌های دانش‌بنیان و تخصیص درآمدها به زیرساخت‌ها نیز در نظر گرفته شده‌اند.

در ایالات متحده، حمایت از طرح‌های صنعتی عمدتاً از طریق پتنت طراحی صورت می‌گیرد که طراحی‌های تزئینی محصول را « نه ویژگی‌های عملکردی » تحت پوشش قرار می‌دهد. این پتنت با اعطای حق انحصاری، از هرگونه استفاده تجاری بدون اجازه جلوگیری می‌کند « تولید، فروش، واردات، عرضه » .

در دعای نقض، از معیار Ordinary Observer Test استفاده می‌شود؛ یعنی اگر فردی عادی دو طراحی را چنان مشابه ببیند که گمان کند یکسان‌اند، نقض صورت گرفته است. این معیار نخستین بار توسط

سطح داخلی عمل می‌کند. در مقابل، سیاست آمریکا در این حوزه بر حمایت حداکثری از نوآوری‌های شرکتی و تقویت رقابت جهانی استوار است. در آمریکا نیز مدت حمایت ۱۵ سال از تاریخ صدور گواهی پتنت طراحی در نظر گرفته شده اما ضمانت اجراهای قوی‌تر و امکان دریافت کل سود حاصل از نقض «مانند پرونده مشهور Apple v. Samsung» وجود دارد. «18»

از منظر فرهنگی در ایران، طراحی صنعتی پیوندی عمیق با فرهنگ و هنر سنتی دارد و حمایت قانونی از آن نه تنها جنبه اقتصادی، بلکه ابزاری برای حفظ میراث فرهنگی و هویت بصری ایرانی است. این حمایت به جلوگیری از کپی‌کاری داخلی، تشویق نوآوری بومی و توسعه صادرات صنایع فرهنگی کمک می‌کند.

در مقابل، در آمریکا طراحی صنعتی بخشی از نوآوری مدرن و رقابت برندمحور است و حمایت از آن بیشتر با هدف برندسازی، بازاریابی و تمایز تجاری صورت می‌گیرد. طراحی محصولات در حوزه‌هایی مانند فناوری، مد و خودرو اهمیت ویژه‌ای دارد. از نظر نظام حقوقی بین‌المللی، آمریکا عضو توافق‌نامه لاهه و سازمان تجارت جهانی است و از طریق سازمان جهانی مالکیت فکری امکان ثبت بین‌المللی طرح‌ها را دارد. در حالی که ایران عضو توافق‌نامه لاهه نیست و برای ثبت طرح در کشورهای مختلف باید به صورت جداگانه اقدام کند. ایران از سال ۱۹۹۶ متقاضی عضویت در سازمان تجارت جهانی بوده، اما تاکنون به عضویت نپیوسته است و عضو ناظر می‌باشد.

در ایران، فرایند ثبت طرح‌های صنعتی مطابق قانون حمایت از مالکیت صنعتی «۱۴۰۳» نزد اداره کل

مالکیت صنعتی انجام می‌شود. متقاضی موظف است اظهارنامه‌ای شامل مشخصات مالک و طراح، توصیف و نقشه یا تصویر طرح ارائه دهد. ثبت در ایران دارای ماهیت اعلامی و ماهوی است؛ بدین معنا که مرجع ثبت پس از بررسی شکلی، طرح را از نظر تازگی، اصالت و غیرعملکردی بودن نیز ارزیابی می‌کند. در صورت احراز شرایط قانونی، طرح ثبت شده و در روزنامه رسمی منتشر می‌گردد. مدت حمایت پنج سال است و تا دو دوره پنج‌ساله دیگر «مجموعاً ۱۵ سال» قابل تمدید خواهد بود. این فرایند نسبتاً ساده و کوتاه بوده و هدف آن تسهیل ثبت و تشویق نوآوران داخلی است. «جعفری، ع. «1393»».

در مقابل، در ایالات متحده، ثبت طرح صنعتی نزد اداره ثبت اختراعات و علائم تجاری آمریکا صورت می‌گیرد و علاوه بر بررسی شکلی، ارزیابی ماهوی دقیق‌تری نیز انجام می‌شود. طرح باید جدید، اصیل و غیربدیهی باشد و فرایند بررسی معمولاً یک تا دو سال به طول می‌انجامد. پس از صدور گواهی، مدت حمایت ۱۵ سال از تاریخ ثبت خواهد بود. این نظام، با هدف ایجاد انحصار مطمئن برای شرکت‌ها و حفظ مزیت رقابتی در سطح جهانی، ساختاری دقیق و سخت‌گیرانه دارد.

از سوی دیگر، عضویت یا عدم عضویت در توافق‌نامه لاهه نقش مهمی در دسترسی طراحان به حمایت بین‌المللی دارد. ایالات متحده عضو این توافق‌نامه است و طراحان آمریکایی می‌توانند از طریق یک درخواست واحد در سازمان جهانی مالکیت فکری، طرح‌های خود را در چندین کشور عضو ثبت کنند. این سیستم فرایند ثبت بین‌المللی را برای آن‌ها ساده، سریع و کم‌هزینه می‌سازد. اما ایران عضو این توافق‌نامه نیست. بنابراین طراحان ایرانی برای دریافت

نظام ثبت در ایران و کشورهای مانند ایالات متحده وجود دارد. در آمریکا، ثبت طرح صنعتی منوط به بررسی ماهوی دقیق « شامل ارزیابی تازگی، اصالت و غیربیدیهی بودن » توسط اداره ثبت اختراع آمریکا است، در حالی که در ایران این بررسی‌ها عمدتاً شکلی و محدود هستند. این امر می‌تواند منجر به ثبت طرح‌های تکراری یا فاقد نوآوری شده و اعتبار نظام حقوقی را تضعیف کند.

همچنین، تفاوت در مدت حمایت قانونی نیز بر رقابت‌پذیری تأثیرگذار است. در ایران، مدت حمایت اولیه از طرح صنعتی پنج سال است که با دو تمدید، به پانزده سال می‌رسد. در آمریکا مدت حمایت پانزده سال از تاریخ ثبت است، اما در برخی کشورها، نظیر اعضای اتحادیه اروپا، این مدت تا بیست و پنج سال قابل تمدید است. حمایت بلندمدت‌تر به شرکت‌ها امکان بازیابی سرمایه‌گذاری و تثبیت جایگاه رقابتی می‌دهد، در حالی که حمایت کوتاه‌تر ممکن است انگیزه نوآوری را کاهش دهد و اثر سریع‌تر وارد حوزه عمومی شود.

در مجموع، فقدان عضویت ایران در تریپس، ضعف در فرایندهای ثبت و محدودیت مدت حمایت، چالش‌های جدی در مسیر توسعه نظام مالکیت فکری کشور ایجاد کرده است. رفع این موانع مستلزم اصلاح ساختاری، تقویت نهادهای اجرایی، و الحاق تدریجی به توافق‌نامه‌های بین‌المللی است. « حبیب‌زاده و صدخسروی، ۱۳۹۵، ص. ۳۹ »

اگرچه نظام‌های حقوقی ایران و ایالات متحده در حوزه طراحی صنعتی تفاوت‌های بنیادین دارند—از جمله در نحوه بررسی، مدت حمایت و پیوستگی با

حمایت در کشورهای مختلف، باید به صورت جداگانه در هر کشور اقدام کنند. این مسأله باعث افزایش هزینه‌ها، طولانی شدن فرایند، و ایجاد پیچیدگی‌های حقوقی می‌شود و در نهایت رقابت‌پذیری برندهای ایرانی در بازارهای بین‌المللی را کاهش می‌دهد.

عدم عضویت جمهوری اسلامی ایران در موافقت‌نامه تریپس، که یکی از ارکان اصلی نظام تجارت جهانی محسوب می‌شود، پیامدهای حقوقی و اقتصادی قابل‌توجهی به همراه داشته است. در نبود تعهد به استانداردهای حداقلی بین‌المللی در حوزه مالکیت فکری، نظام ثبت طرح‌های صنعتی در ایران بر پایه قوانین داخلی و کنوانسیون پاریس عمل می‌کند. این وضعیت، موجب کاهش اطمینان سرمایه‌گذاران خارجی نسبت به امنیت حقوق مالکیت فکری در ایران شده و مانعی در مسیر جذب سرمایه‌گذاری، انتقال فناوری و توسعه صادرات دانش‌بنیان ایجاد کرده است. از سوی دیگر، عدم عضویت در تریپس مانع از بهره‌مندی ایران از مزایای کامل عضویت در شده است.

با وجود این، نبود تعهدات بین‌المللی نوعی انعطاف‌پذیری در سیاست‌گذاری داخلی فراهم کرده و امکان تدوین مقررات حمایتی متناسب با شرایط بومی، نظیر کاهش هزینه‌های ثبت یا حمایت از شرکت‌های نوآور، را فراهم ساخته است. با این حال، مخترعان و طراحان ایرانی در بازارهای خارجی با ضعف حمایت حقوقی مواجه‌اند و شرکت‌های بین‌المللی نیز تمایل کمتری به ثبت طرح‌های خود در ایران نشان می‌دهند.

از منظر فرایندی، تفاوت ساختاری قابل‌توجهی میان

در ایران، فرآیند ابطال صرفاً از طریق دادگاه صالح و به درخواست ذی‌نفع انجام می‌شود. بر اساس ماده ۲۹ قانون حمایت از مالکیت صنعتی « ۱۴۰۳ »، در صورت اثبات فقدان شرایطی نظیر تازگی، اصالت یا مالکیت واقعی، امکان ابطال طرح وجود دارد. این فرآیند ماهیتاً قضایی، پسینی و واکنشی است و اداره مالکیت صنعتی اختیار بازنگری یا لغو ثبت را ندارد.

در مقابل، ایالات متحده از یک نظام نیمه‌قضایی و اداری پیشرفته برخوردار است که امکان بررسی و ابطال ثبت‌ها را از طریق نهاد تخصصی PTAB و سه سازوکار اصلی فراهم می‌سازد:

« Post-Grant Review » PGR : بررسی جامع اعتبار ثبت در ۹ ماه نخست.

« Inter Partes Review » IPR : ابزار تخصصی رقبا برای زیر سؤال بردن و به چالش کشیدن اعتبار طرح‌های ثبت‌شده رقیب در ایالات متحده.

Ex Parte Reexamination: بازنگری در هر زمان، حتی بدون حضور فعال درخواست‌کننده.

این سازوکارها امکان نظارت مستمر، سریع و تخصصی بر اعتبار طرح‌های ثبت‌شده را فراهم می‌کنند و مانع تداوم حمایت از طرح‌های ضعیف یا فاقد نوآوری می‌شوند؛ در حالی‌که در ایران، فرآیند ابطال محدود به مسیر قضایی و فاقد انعطاف نهادی است. « Chien, Helmers, & Spigarelli, 2015, pp. 14-18 »

نظام‌های بین‌المللی مانند تریپس یا توافق‌نامه لاهه—اما در سطح اصول بنیادین، شباهت‌های قابل‌توجهی میان این دو نظام وجود دارد که بر رویکردهای مشترک در حمایت از نوآوری و طراحی صنعتی دلالت دارد.

نخست، الزام ثبت طرح صنعتی برای برخورداری از حمایت قانونی در هر دو کشور پذیرفته شده است. بدون ثبت رسمی، هیچ‌گونه حق انحصاری یا امکان پیگیری قضایی وجود نخواهد داشت. همچنین، هر دو کشور عضو کنوانسیون پاریس هستند و به اصول بنیادینی نظیر حق اولویت و اصل رفتار ملی پایبندند. بر اساس حق اولویت، طراح می‌تواند ظرف مدت معین « ۶ ماه برای طرح‌های صنعتی » همان طرح را در سایر کشورهای عضو ثبت کرده و از تاریخ اظهارنامه نخستین بهره‌مند شود. اصل رفتار ملی نیز تضمین می‌کند که اتباع کشورهای عضو، از حمایت برابر با شهروندان داخلی برخوردار باشند.

دوم، ایجاد حقوق انحصاری برای مالک طرح در هر دو نظام پیش‌بینی شده است. ثبت موفق یک طرح صنعتی، به مالک این حق را می‌دهد که دیگران را از ساخت، فروش، واردات یا بهره‌برداری تجاری بدون مجوز منع کند. در صورت نقض این حقوق، امکان طرح دعوی قضایی و دریافت خسارت وجود دارد.

سوم، در هر دو کشور ایران و ایالات متحده سازوکارهایی برای ابطال طرح‌های صنعتی غیرمعتبر پیش‌بینی شده است، اما از نظر ساختار و کارآمدی تفاوت‌هایی اساسی دارند.

چهارم، در هر دو کشور، طرح‌های صنعتی قابل انتقال و قابل واگذاری به صورت لیسانس هستند. حقوق مادی ناشی از ثبت قابل واگذاری به دیگران است، مشروط بر اینکه این انتقال یا اعطای مجوز در مراجع رسمی ثبت شود. با این حال، حقوق معنوی طراح غیرقابل انتقال بوده و همواره متعلق به خالق اثر است.

علاوه بر وجوه حقوقی، در سطح فرهنگی و صنعتی نیز شباهت‌هایی دیده می‌شود. هر دو کشور بر ترکیب زیبایی‌شناسی و کارایی در طراحی تأکید دارند و طراحان صنعتی از فناوری‌های نوین و نرم‌افزارهای پیشرفته در فرآیند خلق و توسعه طرح‌ها بهره می‌برند. در ایران، طراحی‌ها اغلب متأثر از عناصر فرهنگی و هنر سنتی هستند، در حالی که طراحی در ایالات متحده بیشتر بازتابی از تنوع فرهنگی و گرایش‌های معاصر است. با این حال، هر دو کشور دارای دانشگاه‌ها، مؤسسات آموزشی و برنامه‌های تخصصی در زمینه طراحی صنعتی هستند که در تربیت نسل جدید طراحان نقش دارند.

نتیجه‌گیری و ارائه راهکار

در این پژوهش تلاش شد تا با رویکردی تطبیقی، ساختار حقوقی حمایت از طرح‌های صنعتی در دو نظام حقوقی ایران و ایالات متحده آمریکا بررسی و تحلیل گردد. طرح صنعتی، به‌عنوان یکی از ارکان مهم مالکیت فکری، نقشی تعیین‌کننده در جذب بازار، ارتقاء رقابت‌پذیری، و توسعه نوآوری ایفا می‌کند. از این‌رو، وجود یک چارچوب حقوقی منسجم و کارآمد برای حمایت از این طرح‌ها، از ضرورت‌های انکارناپذیر در هر نظام حقوقی مدرن است.

در نهایت، مصرف‌کنندگان در هر دو کشور ارزش بالایی برای محصولات با طراحی مطلوب قائل‌اند و بازار هر دو کشور برای طراحی‌های نوآورانه و چشم‌نواز تقاضای بالایی دارد. این مجموعه شباهت‌ها نشان می‌دهد که علی‌رغم تفاوت‌های ساختاری و حقوقی، ایران و ایالات متحده در اهداف کلان حمایت از طراحی صنعتی، به‌ویژه در ارتقای نوآوری، حمایت از خلاقیت و توسعه بازارهای رقابتی، رویکردی همسو اتخاذ کرده‌اند. « 19 »

مطالعات انجام‌شده نشان داد که ایالات متحده آمریکا با بهره‌گیری از سه ساختار حمایتی مکمل شامل پتنت طراحی، قانون حق مؤلف « کپی‌رایت » و حمایت از

تریددرس، نظامی نسبتاً جامع، چندلایه و تطبیق‌پذیر با مقتضیات بازار طراحی کرده که می‌تواند طرح‌های صنعتی را از زوایای گوناگون مورد حفاظت قرار دهد. این در حالی است که در نظام حقوقی ایران، علی‌رغم اصلاحاتی که از سال ۱۳۸۶ با تصویب قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری انجام شده و همچنین تصویب قانون جدید در سال ۱۴۰۳، همچنان نظام حمایت از طرح‌های صنعتی با چالش‌های متعددی روبه‌روست.

مقایسه تطبیقی نشان می‌دهد که آمریکا با در نظر گرفتن معیارهایی چون جدید بودن، اصالت، غیر بدیهی بودن، و قابلیت کاربرد صنعتی و همچنین بهره‌گیری از نهادهای تخصصی مانند اداره ثبت اختراعات و علائم تجاری و دادگاه‌های فدرال تخصصی، توانسته است فرآیند ثبت و حمایت را دقیق، شفاف، سریع و مورد اعتماد قرار دهد. همچنین، وجود نظام ضمانت اجرای مؤثر، اعم از اقدامات موقت، جبران خسارت و پیگیری کیفری و مدنی نقض حقوق، سبب شده است تا طراحان با اطمینان بیشتری به ثبت و تجاری‌سازی طرح‌های خود پردازند.

در مقابل، نظام حقوقی ایران گرچه از حیث قانونی در مسیر هم‌راستا شدن با استانداردهای بین‌المللی گام برداشته، اما در اجرا، نهادسازی، و فرهنگ‌سازی عمومی هنوز با ضعف‌های ساختاری مواجه است. از جمله چالش‌های اصلی می‌توان به:

ضعف در نهاد تخصصی بررسی و ارزیابی طرح‌ها؛

طولانی بودن فرآیند ثبت و بروکراسی اداری؛

نبود آگاهی کافی در بین طراحان، تولیدکنندگان و حتی برخی از قضات؛

فقدان ضمانت اجرای مؤثر برای مقابله با نقض حقوق مالکیت صنعتی؛

و نیز عدم پیوستن رسمی ایران به کنوانسیون‌هایی نظیر برن و تریپس اشاره کرد.

برای همگام‌سازی حمایت قانونی با استانداردهای جهانی و تقویت خلاقیت داخلی، ضروری است آیین‌نامه اجرایی قانون حمایت از طرح‌های صنعتی بازنویسی شود تا بررسی ماهوی طرح‌ها به‌عنوان گام پیش‌نیاز ثبت لازم‌الاجرا گردد و بدین‌ترتیب کارشناسان فنی-حقوقی بتوانند نواقص خلاقانه را پیش از صدور گواهی شناسایی کنند. هم‌زمان، پیشنهاد می‌شود مدت حمایت اولیه به حداقل ده سال برسد و تمدید تا پانزده سال به‌صورت خودکار با حداقل هزینه و اعلام ساده‌ای برای دارندگان گواهی برقرار شود تا روند سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه تسریع یابد. پیوستن سریع ایران به «توافق‌نامه لاهه» و یکپارچه‌سازی سامانه ملی با زیرساخت‌های واپیو نیز هزینه‌ها و زمان ثبت بین‌المللی را کاهش خواهد داد. در نهایت، تاسیس شعب تخصصی در دادگاه‌های تجاری و راه‌اندازی مراجع داور مستقل با ترکیبی از کارشناسان فنی و حقوقی، سازوکاری کارآمد برای ابطال و نظارت بر گواهی‌های غیرمعتبر فراهم می‌آورد. اجرای هم‌زمان این چهار محور می‌تواند حمایت از طرح‌های صنعتی در ایران را به استانداردهای بین‌المللی نزدیک سازد و زمینه‌ساز جهشی پایدار در نوآوری و رقابت شود.

رحمتی، م. « ۱۴۰۲ ». بررسی تطبیقی حقوق مالکیت فکری در حوزه طرح‌های صنعتی در حقوق ایران و آمریکا و اسناد بین‌المللی « پایان‌نامه کارشناسی ارشد ». دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بندر انزلی.

مقالات

در مجموع، تحلیل تطبیقی انجام‌شده در این پژوهش حاکی از آن است که تجربه موفق ایالات متحده در زمینه طراحی نظام حقوقی حمایت از طرح‌های صنعتی، می‌تواند الگویی مؤثر برای بازنگری و بومی‌سازی قوانین و ساختارهای ایران باشد. اتخاذ چنین الگویی باید نه به صورت تقلید صرف، بلکه با توجه به شرایط اقتصادی، فرهنگی، حقوقی و ظرفیت‌های ملی انجام پذیرد.

جعفری، ع. « ۱۳۹۳ ». بررسی حقوقی ضابطه‌ی اصالت آثار ادبی. فصلنامه دیدگاه‌های حقوق قضائی، ۱۹ « ۶۵ »، ۸۵-۱۰۴.

در پایان نویسندگان اعلام می‌دارند که هیچگونه تعارض منافع واقعی یا بالقوه‌ای که بتواند بر نتایج یا روند انجام این پژوهش تاثیرگذار باشد، وجود ندارد.

جعفرزاده، ن.، و نورعلی، ع. « ۱۴۰۲ ». تحلیل تطبیقی نوآوری در نظام طرح‌های صنعتی ایران و اتحادیه اروپا. فصلنامه مطالعات حقوق مالکیت فکری، ۹ « ۲ »، ۳۲۱-۳۴۰.

منابع

حبیب‌زاده، ت.، و صدخسروی، م. « ۱۳۹۵ ». آثار حقوقی الحاق ایران به موافقت‌نامه تریپس. فصلنامه پژوهش حقوق، ۱۶ « ۴ »، ۱۷-۴۴.

فارسی

کتب و پایان‌نامه

منابع حقوقی

خمینی واقف، س. « ۱۳۶۶ ». حقوق مالکیت صنعتی. تهران: دانشگاه تهران.

قانون حمایت از مالکیت صنعتی. « ۱۴۰۳ ». روزنامه رسمی جمهوری اسلامی ایران.

زجاجی، ا. « ۱۳۸۰ ». حق اختراع در مالکیت صنعتی « پایان‌نامه کارشناسی ارشد ». دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکز.

انگلیسی « کتب »

مقالات

Fryer, R. « 1988 » . Copyright and Creativity: The Balance Between Protection and Access. .Oxford: Oxford University Press

Agnihotri, A. « 2013 » . The Concept of Originality in Copyright Law. Journal of Intellectual Property Rights, 18 « 2 » , 137-139

Merges, R. P. « 2012 » . Justifying Intellectual Property. Cambridge, MA: Harvard University .Press

Bennett, S. R., & Stroud, J. R. K. « 2014 » . Unpatentability by Design: The Overlooked Use of Inter Partes and Post-Grant Review to Challenge Design Patents. SSRN Working Paper

Stamatoudi, I. « 2017 » . Copyright and the Cultural Industries. Cheltenham, UK: Edward .Elgar Publishing

Bosworth, D. « 1986 » . The Economic Impact of Industrial Property Rights. The World Economy, 9 « 1 » , 59-60

WIPO. « 2004 » . Introduction to Intellectual Property: Theory and Practice. Geneva: World .Intellectual Property Organization

Chien, C. V., Helmers, C., & Spigarelli, A. « 2018 » . Inter Partes Review and the Design of Post-Grant Patent Reviews. Berkeley Technology Law Journal, 33 « 3 » , 817-854

WIPO. « 2017 » . Understanding Industrial Property. Geneva: World Intellectual Property .Organization

Craig, C. « 2006 » . The Evolution of

Facts: Idea, Expression, and Copyright's Balance Between Author Incentive and Public Interest. *Yale Journal of Law & Technology*, 13 « 2 » , 4-5

Originality in Copyright. *European Intellectual Property Review*, 28 « 1 » , 12-14

Menell, P. S., & Corren, E. « 2020 » . Design Patent Law's Identity Crisis. *SSRN Electronic Journal*, 1-35

Doroshenko, L., & Rabotiahova, N. « 2021 » . Protection of Industrial Designs under Civil Law Systems. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, 16 « 1 » , 30-33

Pessach, G. « 2002 » . Copyright Law as a Silencing Restriction on Noninfringing Materials. *Cardozo Arts & Entertainment Law Journal*, 20-24

Holbrook, T. « 2016 » . Design Patents Are the New Utility Patents. *North Carolina Law Review*, 94 « 1 » , 133-145

Pierce, N. « 2010 » . Common Sense: Treating Statutory Non-Obviousness as a Novelty Issue. *Santa Clara High Technology Law Journal*, 25, 539-540

Janis, M., & Dinwoodie, G. « 2010 » . Developing a Private Law of Design. *Stanford Technology Law Review*, 14, 112-114

Pirhaji, M., Khodapanahandeh, S., & Rafiei, M. « 2013 » . Legitimacy of intellectual property in the law of Iran. *Asian Social Science*, 10 « 1 » , 283-292

Juo, J. « 2009 » . Egyptian Goddess: Rebooting Design Patents and Resurrecting Whitman Saddle. *Intellectual Property Law Review*, 2-3

Kellogg, M. « 2011 » . The Problem of Fictional

Saidman, P. J. « 2017 » . The Demise of the
Functionality Doctrine in Design Patent Law.
Notre Dame Law Review, 92 « 4 » , 1471-1490

Treguier, L., & Van Caenegem, W. « 2019 » .
Copyright, Art and Originality: Comparative and
Policy Issues. Global Journal of Comparative
.Law, 8 « 2 » , 115-118

منابع اماری، وب سایت ها

IndexMundi. « 2024 » . *United States vs. Iran –
Country Comparison*. Retrieved from IndexMundi
.Database

Worlddata.info. « 2024 » . *Country Comparison:
Iran / United States*. Retrieved from
.Worlddata.info Database

Abstract

Industrial designs, as expressions of creativity in industrial and artistic production, play a crucial role in distinguishing products and enhancing their economic value. Legal protection of these designs both incentivizes innovation and creativity in a

NationMaster. « 2024 » . *Iran vs. United States
Government Stats Compared*. Retrieved from
.NationMaster Database

First-to-Invent « 3 »

First-to-File « 4 »

Trade dress « 5 »

Originality « 6 »

Copyright protection subsists, in" « 7 »
accordance with this title, in original works of
authorship fixed in any tangible medium of
"...expression

U.S. Copyright Office. « 2023 » . Copyright « 8 »
Law of the United States « 17 U.S.C. § 102 » .
Retrieved from [https://www.copyright.gov
//title17](https://www.copyright.gov//title17)

Feist Publications v. Rural Telephone « 9 »
« Service « 1991

« 10 » نظام کپی‌رایت آنگلو-آمریکایی ریشه در قانون آن
« Statute of Anne » سال ۱۷۱۰ انگلستان دارد که
نخستین بار حق تکثیر آثار را به نویسندگان داد. این
سنت بعدها وارد آمریکا شد و با قانون اساسی ۱۷۸۷ و
قانون کپی‌رایت ۱۷۹۰ شکل گرفت. در طول زمان، دامنه

competitive market and serves as a key instrument
for preventing imitation and unauthorized
exploitation. Adopting a comparative, descriptive-
analytical approach, this article examines the
frameworks for protecting industrial designs in the
legal systems of Iran and the United States by
analyzing their legal foundations, registration
criteria, duration of protection, and dispute-
resolution bodies. The findings reveal that,
although Iran's system—drawing on international
instruments such as the TRIPS and Hague
Agreements—emphasizes a registration-based
model with requirements of novelty and originality,
the U.S. system leverages a more cohesive
structure grounded in industrial property
principles to apply a more rigorous evaluation and
protection process. In light of the challenges
identified in Iran's regime, the article concludes
with targeted recommendations to enhance its
efficiency and strengthen the domestic legal
framework.

Keywords: Intellectual Property Law; Industrial
Designs; Legal Protection; Iran; United States

پاورقی‌ها:

America Invents Act « 2 »

تنها بیان خاص و منحصر به فرد ایده‌ها در قالب یک اثر خلاقانه است که می‌تواند تحت حفاظت کپی‌رایت قرار گیرد. این اصل تصریح می‌کند که "فقط بیان‌های یک ایده، افکار و مفاهیم قابل حمایت هستند و نه خود ایده‌ها یا مفاهیم." به عبارت دیگر، ایده‌ها و مفاهیم به خودی خود نمی‌توانند تحت حمایت کپی‌رایت قرار گیرند، بلکه تنها بیان خاص یا شکل اجرایی آن‌ها می‌تواند حمایت قانونی دریافت کند. کارکرد اصلی این اصل ایجاد تعادل میان دو هدف است: حمایت از خلاقیت پدیدآورنده؛ تا زمانی که فرد ایده‌ای را در قالب مشخصی «مانند کتاب، نقاشی، فیلم یا نرم‌افزار» بیان کند، آن اثر مورد حمایت قرار می‌گیرد و حفظ آزادی عمومی در استفاده از ایده‌ها؛ ایده‌ها، مفاهیم و حقایق آزاد باقی می‌مانند تا دیگران بتوانند با الهام از آن‌ها آثار جدید خلق کنند. هدف نهایی این اصل، جلوگیری از ایجاد انحصار ناموجه بر ایده‌ها و در عین حال فراهم کردن بستر حمایت از خلاقیت‌های واقعی است؛ به گونه‌ای که هم حقوق پدیدآورندگان تضمین شود و هم جریان آزاد اندیشه و نوآوری در جامعه محدود نگردد.

«14» Designers Guild Ltd v. Russell Williams

«15» در پرونده Designers Guild Ltd v. Russell Williams 2000 «Williams» شرکت شاکی مدعی شد که طرح پارچه‌اش توسط شرکت رقیب تقلید شده است. دفاع رقیب این بود که تنها ایده کلی طراحی «مثلاً استفاده از گل و رنگ‌آمیزی خاص» گرفته شده و ایده تحت حمایت کپی‌رایت نیست. دادگاه اما چنین مرزبندی مطلق را نپذیرفت و حکم داد که حتی «ایده کلی» اگر با انتخاب‌ها، ترکیب عناصر و خلاقیت هنری مؤلف همراه باشد، بخشی از بیان خلاقانه به حساب می‌آید و کپی‌برداری از آن می‌تواند نقض کپی‌رایت تلقی شود. هدف این رأی آن بود

حمایت از کتاب و نوشته به موسیقی، فیلم، نرم‌افزار و دیگر آثار گسترش یافت و مدت حمایت نیز افزایش پیدا کرد. کارکرد اصلی این نظام تشویق به تولید و انتشار آثار خلاقانه از طریق اعطای حقوق انحصاری اقتصادی به پدیدآورندگان برای مدت معین است. این حقوق به آنان امکان می‌دهد از بهره‌برداری تجاری اثر خود سود ببرند و در برابر تکثیر یا استفاده غیرمجاز حمایت شوند. در عین حال، پس از پایان دوره حمایت، آثار وارد حوزه عمومی می‌شوند تا همگان بتوانند آزادانه از آن‌ها بهره ببرند.

«11» ماده 1-112 از «Code de la propriété intellectuelle»

«12» عبارت "l'empreinte de la personnalité d'auteur" در حقوق کپی‌رایت فرانسه به این معناست که اثر باید مهر یا نشان شخصیت مؤلف را در خود داشته باشد. به بیان ساده‌تر، اثر باید بازتابی از خلاقیت و انتخاب‌های شخصی مؤلف باشد، نه صرفاً یک بازتولید مکانیکی یا نتیجه‌ای از یک فرآیند خودکار و محدودکننده. این معیار بیشتر از یک استاندارد عینی، یک معیار ذهنی است که قاضی در هر پرونده باید بررسی کند که آیا اثر واقعاً نشان‌دهنده سبک، خلاقیت یا انتخاب‌های منحصر به فرد مؤلف است یا نه.

«13» اصل "ایده-بیان" Idea-Expression Dichotomy «یکی از اصول بنیادی در حقوق کپی‌رایت است که در بسیاری از سیستم‌های حقوقی، به ویژه در نظام حقوقی آنگلو-آمریکایی، مورد استفاده قرار می‌گیرد. این اصل به تفکیک و تمایز میان ایده‌ها و نحوه بیان آن‌ها در آثار خلاقانه اشاره دارد. طبق این اصل، ایده‌ها به خودی خود تحت حمایت حقوق کپی‌رایت قرار نمی‌گیرند، بلکه

وحدت رویه در *Egyptian Goddess, Inc. v. Swisa, Inc.*, در « 2008 Fed. Cir. 665 543 F.3d » ، معیار «ناظر معمولی» به‌تنهایی کافی دانسته شد و آزمون «نقطه تمایز» کنار گذاشته شد.

« 23 » پرونده *Apple v. Samsung* یکی از مهم‌ترین دعاوی طراحی صنعتی در آمریکا بود. اپل ادعا کرد، سامسونگ در تلفن‌های هوشمند و تبلت‌هایش، طرح‌های ثبت‌شده اپل مثل مستطیل با گوشه‌های گرد، قاب جلوی شیشه‌ای و آیکون‌های مربعی را کپی کرده است. دادگاه ابتدا سامسونگ را به پرداخت بیش از یک میلیارد دلار محکوم کرد، اما پس از تجدیدنظر، دیوان عالی در سال ۲۰۱۶ اعلام کرد که غرامت باید متناسب با بخش نقض‌شده از طراحی باشد، نه کل سود محصول. سرانجام در سال ۲۰۱۸ پرونده با توافق طرفین و پرداخت حدود ۵۳۹ میلیون دلار از سوی سامسونگ به اپل خاتمه یافت. اهمیت این پرونده در آن است که نشان داد دیزاین پتنت در آمریکا ابزاری بسیار قدرتمند برای حمایت از طراحی‌های صنعتی است و می‌تواند پیامدهای اقتصادی گسترده‌ای برای شرکت‌های بزرگ داشته باشد

« 24 » *IndexMundi – United States vs. Iran – Country Comparison*

« 25 » *Worlddata.info – Country Comparison: Iran / United States*

« 26 » *NationMasrer – Iran vs. United States Government Stats Compared*

که از آثار هنری و طراحی در برابر تقلیدهایی که ظاهراً به ایده کلی محدود می‌شوند ولی در عمل بخش مهمی از خلاقیت و هویت اثر را می‌گیرند، حمایت شود. بدین ترتیب، دادگاه تلاش کرد مرز ایده و بیان را انعطاف‌پذیرتر ببیند تا حمایت مؤثرتری از خلاقیت طراحان فراهم گردد.

« 16 » *Pont Neuf*

« 17 » *Innovation*

« 18 » *Community Design Regulation*

« 19 » *EPO*

« 20 » *Non-Obviousness*

« 21 » *Person Having Ordinary Skill in the Art* « PHOSITA

« 22 » معیار «ناظر معمولی» نخستین بار در *Gorham* 1871 « 81 U.S. 511 Co. v. White » مطرح شد و بیان می‌دارد که نقض زمانی رخ می‌دهد که ناظر معمولی دو طراحی را چنان مشابه ببیند که دچار اشتباه شود. در دهه‌های بعد، برخی دادگاه‌ها آزمون «نقطه تمایز نوآورانه» را افزودند که مستلزم اثبات شباهت در مؤلفه‌های نوآورانه خاص طرح ثبت‌شده بود. با رأی